

УДК. 72.01

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2025.3.5>

Гелла Олена Іванівна,

кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри основ архітектурного проектування
Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова
ORCID ID: 0000-0001-5659-6411
Olena.Hella@kname.edu.ua

Діденко Катерина Володимирівна,

кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри основ архітектурного проектування
Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова
ORCID ID: 0000-0003-2567-686X
yekaterina.didenko@gmail.com

Черкасова Катерина Тимофіївна,

доктор архітектури, професор,
професор кафедри реконструкції,
реставрації архітектурних об'єктів
Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова
ORCID ID: 0000-0003-2098-6420
Kateryna.Cherkasova@kname.edu.ua

Снітко Ірина Анатоліївна,

кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри реконструкції,
реставрації архітектурних об'єктів
Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова
ORCID ID: 0000-0002-8473-3353
Iryna.Snitko@kname.edu.ua

Плотнікова Наталя Володимирівна,

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова
ORCID ID: 0000-0001-9719-6238
Natalia.Plotnikova@kname.edu.ua

ДЕРЖПРОМ У ХАРКОВІ: СЦЕНАРІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ПАМ'ЯТКИ МОДЕРНІЗМУ В КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ ІНЖЕНЕРНОГО МИСЛЕННЯ ТА ОХОРОНИ ІСТОРИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА

У статті здійснено комплексне дослідження будівлі Держпрому (м. Харків) в контексті еволюції інженерного мислення та стратегій збереження модерністської спадщини. Метою є аналіз сучасних сценаріїв реабілітації пам'яток модернізму з урахуванням чинного національного та міжнародного законодавства та визначення їх практичної застосовності до будівлі Держпрому. Аналітичною основою стала концепція

еволюції інженерного мислення XX–XXI століть – від технократичних підходів класичного модернізму до міждисциплінарних і сталих методів сучасності. Проведено історико-генетичний аналіз п'яти ключових етапів формування та переосмислення інженерних рішень і підходів, які визначили розвиток будівлі. Ці етапи ілюструють зміну парадигм – від авангардного конструктивізму до сучасних концепцій, які розглядають Держпром як багатовимірний об'єкт культурної спадщини, що потребує комплексного підходу до збереження та оновлення.

Автори розглядають п'ять підходів до інженерного мислення – науковий, системний, середовищний, еволюційний і сферний – які визначають відповідні методи, технології та стратегії втручання у пам'ятку.

У практичній частині статті розглянуто чотири сценарії реабілітації будівлі: консервація, реставрація з адаптацією, повна ревіталізація та створення інтегративної цифрової моделі із застосуванням BIM та AR/VR-технологій. Оцінка кожного сценарію базується на комплексних критеріях: збереження архітектурної автентичності, відповідність чинному правовому полю, потенціал повторного функціонального використання та можливості технологічного оновлення. За результатами порівняльного аналізу найбільш збалансованим і перспективним сценарієм визнано реставрацію з адаптацією, що забезпечує оптимальне поєднання збереження цінності об'єкта і його актуалізації в сучасному міському середовищі. Окрім того, підкреслюється важливість і перспективність застосування цифрових технологій як ефективного інструменту популяризації модерністської спадщини і формування нової культурної інфраструктури, що відповідає викликам часу.

Ключові слова: Держпром, модернізм, реабілітація, інженерне мислення, архітектурна спадщина, системний підхід.

Gella Olena, Didenko Kateryna, Cherkasova Kateryna, Snitko Iryna, Plotnikova Natalia.
DERZHPROM IN KHARKIV: REHABILITATION SCENARIOS FOR A MODERNIST MONUMENT IN THE CONTEXT OF ENGINEERING THINKING EVOLUTION AND HERITAGE PRESERVATION

The article presents a study of the Derzhprom building (Kharkiv) in the context of the evolution of engineering thought and strategies for preserving modernist heritage. The aim is to analyze current rehabilitation scenarios for modernist monuments, considering national and international legal frameworks, and to assess their applicability to Derzhprom. The analytical basis is the concept of engineering thought evolution in the 20th–21st centuries – from the technocratic mindset of classical modernism to interdisciplinary and sustainable methods of today. A historical analysis of five key stages in the development and reinterpretation of engineering solutions that shaped the building illustrates paradigm shifts – from avant-garde constructivism to present-day concepts that view Derzhprom as a multidimensional heritage site requiring an integrated preservation approach.

The authors examine five approaches to engineering thought – scientific, systemic, environmental, evolutionary, and spherical – which define appropriate methods, technologies, and strategies of intervention. The practical section outlines four rehabilitation scenarios: conservation, restoration with adaptation, full revitalization, and development of an integrative digital model using BIM and AR/VR. Each scenario is evaluated against four criteria: architectural authenticity, legal compliance, adaptive reuse potential, and technological upgrade opportunities. Restoration with adaptation is identified as the most balanced and promising option, ensuring both heritage preservation and contemporary relevance. The article also emphasizes the potential of digital tools for promoting modernist heritage and shaping a future-oriented cultural infrastructure.

Key words: Derzhprom, modernism, rehabilitation, engineering thinking, architectural heritage, systemic approach, heritage interface.

Вступ. Будівля Державного промислового тресту (Держпром) у Харкові – визначний символ українського модернізму міжвоєнного періоду та зразок авангардної архітектури, що поєднує інженерні інновації, ідеологію та соціальні запити епохи. Зведений у 1925–1928 роках, Держпром став архітектурною домікантою Харкова й технічним проривом завдяки використанню монолітного залізобетону та складних інженерних систем. Він відображає зміну інженерного

мислення – нову парадигму взаємодії форми, структури й функції.

В умовах загроз для культурної спадщини питання реабілітації Держпрому набуває особливої актуальності. Пошкодження споруди [1] та ініціатива щодо включення її до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО [2] вимагають не лише збереження, а й переосмислення інженерно-архітектурних рішень XX століття.

Мета дослідження – визначити сценарії реабілітації з урахуванням історико-

архітектурної цінності, технічного стану та вимог міжнародного і національного охоронного законодавства, інтегруючи міждисциплінарний підхід до стратегії втручання.

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує методи архітектурного аналізу, історико-критичного дослідження, типології та принципи охорони культурної спадщини [3-5]. Об'єктом є будівля Держпрому (1925–1928) як зразок раннього радянського модернізму з інженерними новаціями [6-8]. Матеріалами слугували архівні документи, креслення, фотоматеріали представлені у відкритих джерелах, а також публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників [6; 8-11]. Аналізовано також стратегії реконструкції та відновлення модерністських об'єктів [12-14].

Методологія включає історико-генетичний і порівняльний аналіз, аналіз сценаріїв втручання, типологічну класифікацію стратегій реабілітації за критеріями збереження, нормативної відповідності й міжнародних рекомендацій. Важливою є концептуальна рамка еволюції інженерного мислення, що дозволяє розглядати Держпром у ширшому контексті розвитку архітектурно-інженерних підходів ХХ–ХХІ ст.

Результати. Держпром є втіленням переходу архітектурно-будівельної практики до інженерії як науково обґрунтованої дисципліни, що базується на точних розрахунках, стандартизованих методах та експериментальній технології. Застосування монолітного залізобетону в масштабах великої адміністративної споруди стало новаторським рішенням, що вимагало створення нових методик проєктування й виконання. Ключову роль у цьому процесі відіграв головний інженер будівництва Павло Роттерт, під керівництвом якого були розроблені робочі креслення унікальної конструкції, впроваджено механізацію будівельних процесів, організовано багатозмінну роботу і розселення частини персоналу в тимчасових бараках, а також освоєно метод «плаваючої опалубки» – прогресивний на той момент спосіб формування бетонних конструкцій, що забезпечив суцільність і виняткову міцність будівлі [7].

Автори Держпрому архітектори Сергій Серафимов, Семен Кравець і інженер-будівельник Павло Роттерт діяли не просто як виконавці, а як учасники наукової інженерної школи – з мисленням, що базувалося на знанні фізичних процесів, глибокому розумінні матеріалів і технічній інтуїції.

Історико-генетичний аналіз формування архітектурної ідентичності дозволяє розглядати будівлю Держпрому як результат багаторівневого розвитку архітектурної ідеї, сформованої на перетині соціально-політичних, інженерно-технологічних і культурно-естетичних чинників. Такий підхід дає змогу простежити трансформацію уявлень про функцію, форму й символіку об'єкта – від початку 1920-х років до сьогодення.

Еволюція інженерного мислення щодо Держпрому простежується через п'ять ключових етапів: від технократичного модернізму 1920-х – до інтегративного міждисциплінарного мислення у 2010–2020-х роках (Табл. 1).

Саме в цьому ключі доцільно простежити історико-генетичний розвиток архітектурної ідентичності будівлі Держпром у Харкові – щоб виявити, як змінювалися підходи й концепції, а разом із ними й архітектурні сенси.

Інтерпретація кейсу Держпрому у межах еволюції інженерного мислення. У другій половині ХХ століття архітектурна та інженерна практика зазнали глибоких трансформацій, що зумовили формування нових концепцій проєктування й реалізації архітектурних об'єктів. На ранніх етапах еволюції інженерного мислення домінували цехова та наукова моделі – зосереджені на ремісничих навичках, стандартизації та технологічній раціоналізації, з 1950-х років відбувається становлення системного, середовищного, еволюційного, а у ХХІ столітті й сферного підходів. Ці підходи відображають зростання складності архітектурних завдань, посилення міждисциплінарності, а також перехід від жорстких структурних схем до гнучких, контекстуалізованих моделей, які враховують не лише технічні, а й соціокультурні, екологічні та інформаційні чинники. Останніми роками формується сферний підхід [6; 10], що уможливорює трактування будівлі як культурно-символічної

платформи [11]. Він поєднується з системним та середовищним підходами в реставраційно-наукових практиках, орієнтованих на збереження автентичності, адаптивність і стратегічну включеність у сучасне урбаністичне середовище [12; 14; 15].

Інженерне мислення – це багаторівневий процес, що поєднує проектування, адаптивність і взаємодію з культурним і соціальним контекстом. – Аналіз Держпрому через призму системного підходу дозволяє розглядати його як архітектурно-конструкторську систему з цілісною структурною логікою, підсистемами та потенціалом адаптації. Середовищний підхід акцентує на його взаємодії з міським простором і соціокультурним ландшафтом. Еволюційний підхід фіксує зміни статусу, функції та символіки будівлі в різні історичні періоди – від авангардного проєкту до пам'ятки модернізму. Нарешті, сферний підхід уможливорює осмислення Держпрому як точки перетину технічних, політичних, культурних і символічних смислів, особливо актуалізованих у воєнний і поствоєнний час. Об'єднання зазначених підходів забезпечує цілісне, багатовимірне бачення Держпрому як активної адаптивної системи – складного архітектурного феномена, що перебуває у постійній взаємодії з часом, простором і суспільством, і, водночас, є платформою для формування нових стратегій збереження та розвитку культурної спадщини.

Сценарії реабілітації будівлі Держпрому в сучасному контексті: інженерні моделі, міжнародний досвід і виклики. Будівля Держпрому у Харкові є унікальним зразком раннього радянського конструктивізму, що увійшла до світового архітектурного канону як найбільший реалізований об'єкт інженерно-каркасної системи міжвоєнного періоду. Після серйозних пошкоджень внаслідок бойових дій 2022–2025 років [1] постає питання її реабілітації з урахуванням вимог ЮНЕСКО, національного охоронного законодавства й викликів сучасного міського розвитку [2–5].

У фахових колах дискутуються чотири базові сценарії, які репрезентують різні моделі інженерного мислення та підходів до модерністської спадщини.

Сценарій 1. Консервація – стратегія максимального збереження передбачає мінімальне втручання: локальне укріплення конструкцій, реставрацію фасадної штукатурки аутентичними матеріалами, відновлення віконних рам і стабілізацію тріщин без зміни планувальної структури. Подібний підхід було реалізовано під час реставрації бібліотеки у Виборгу Алвара Аалто (1927–1935), результати якої отримали міжнародні нагороди за збереження конструктивної автентичності [12]. Основний ризик – обмежена адаптивність до потреб сучасного міста.

Сценарій 2. Реставрація з адаптацією – баланс автентичності й функції це

Таблиця 1

Етапи трансформації інженерного мислення щодо Держпрому

Період	Форма інженерного мислення	Підходи / аналітичні рамки	Стан об'єкта та фокус впливу
1925–1933	Технічна раціональність, інженерна творчість	Модерністський, функціональний	Синтез архітектури й інженерії, символ епохи, нові конструктивні рішення
1930–1940-ті	Науково-проектна дисципліна	Ідеологічно детермінований, нормативний	Централізоване проектування, стандартизація, інженерія як засіб державної політики
1950–1980-ті	Технічне утримання, відсутність нових інтерпретацій	Початки системного, середовищного, еволюційного	Забуття модерністської спадщини, підтримка стабільності, відсутність переосмислення
1990–2010-ті	Аналітичне переосмислення	Системний, середовищний, еволюційний	Часткова переоцінка спадщини, невдалі втручання без професійної реставраційної стратегії
2010–2020-ті	Інтегративне, міждисциплінарне мислення	Системний, середовищний, сферний	Ревіталізація, міжнародна співпраця, об'єкт як точка перетину технічних, культурних і політичних вимірів

Таблиця 2

Порівняльний аналіз чотирьох базових сценаріїв

Сценарій	Опис	Приклади реалізації	Переваги	Недоліки / Ризики
1. Консервація	Мінімальне втручання, збереження автентики, консервація фасаду та каркасу	Бібліотека у Виборгу [12]	Максимальне збереження оригіналу, мінімальні зміни	Неадаптованість до сучасних функцій, обмеження використання
2. Реставрація з адаптацією	Збереження фасаду та каркасу, адаптація інтер'єрів під нові функції	Баухаус (Дессау) [13]	Баланс автентики та функціональності, інтеграція сучасних технологій	Складність збереження стилістичної цілісності, потреба в нових інженерних системах
3. Повна ревіталізація	Радикальна трансформація простору для комерційного використання	Центральний банк Ірландії, Дублін [14]	Економічна ефективність, сучасна функціональність	Втрата автентики, конфлікт із охоронним статусом, несумісність із вимогами ЮНЕСКО
4. Інтегративна цифрова модель	Створення BIM-моделі, AR-рішення, цифрова інтерпретація спадщини	Віртуальний Джидда, (Саудівська Аравія) [15]	Збереження матеріальної автентики, залучення молоді, технологічна інновація	Висока вартість, складна технічна та міжнародна координація

компромісний підхід: збереження фасадів і каркасу при адаптації інтер'єрів під нові функції (музеї, урбан-лабораторії, коворкінги). Ефективність показано на прикладі Баухаусу в Дессау [13]. Можлива інтеграція сучасних інженерних систем без змін фасаду.

Сценарій 3. Повна ревіталізація – функціональна трансформація передбачає глибоку трансформацію простору під комерційні функції. Показовим прикладом реалізації сценарію повної ревіталізації є трансформація будівлі Центрального банку Ірландії в Дубліні (2017), де модерністську мегаструктуру переоблаштовано під комерційний комплекс з частковим збереженням фасадних елементів. Проект продемонстрував економічну ефективність такого втручання, але водночас поставив питання про межу допустимості реконструкції у спадщині пізнього модернізму [14].

Сценарій 4. Інтегративна цифрова модель – інноваційна спадщина передбачає створення BIM-моделі з AR/VR-інтерфейсом для віртуального використання об'єкта без фізичного втручання. Такий підхід зберігає автентичність, відкриває доступ до спадщини для широкої аудиторії та підходить для об'єктів із

обмеженим доступом або пошкоджених. Реалізація потребує високих інвестицій і міжнародної координації. Яскравим прикладом є проект віртуальної реконструкції історичної частини Джидди (Саудівська Аравія), де інтерактивна BIM-модель використовується для розвитку віртуального туризму та цифрового збереження культурної спадщини [15].

Порівняльний аналіз чотирьох базових сценаріїв демонструє що найефективнішими є сценарії реставрації з адаптацією та цифрової інтеграції, оскільки вони поєднують збереження автентичності з сучасною функціональністю (Табл. 2). Це дозволяє не лише зберегти Держпром, а й надати йому нову культурну й соціальну актуальність.

Висновки. У межах дослідження здійснено порівняльний аналіз чотирьох можливих сценаріїв реабілітації будівлі Держпрому – консервації, реставрації з адаптацією, повної ревіталізації та інтегративної цифрової моделі. Оцінка здійснювалася за критеріями:

- ступеня збереження архітектурної автентичності,
- відповідності національному й міжнародному (зокрема ЮНЕСКО) правовому полю,

– потенціалу повторного функціонального використання,

– можливостей упровадження інноваційних інженерних рішень.

Найбільш узгодженим з актуальними методиками охорони культурної спадщини виявився сценарій реставрації з адаптацією, що передбачає збереження образної структури споруди та її відкритість для публічного й культурного використання.

Інтегративна цифрова модель розглядається як стратегія майбутнього, що дозволяє трансформувати Держпром у тип нової культурної інфраструктури – *пам'ятку-інтерфейс*, яка динамічно взаємодіє з міським середовищем і суспільством.

Також у ході дослідження:

– систематизовано інженерні підходи до проектування та переосмислення Держпрому в логіці еволюції інженерного мислення (цеховий, науковий, системний, середовищний, еволюційний, сферний);

– окреслено ключові чинники складності його реабілітації: конструктивна монолітність, розміщення в історично цінному середовищі, багатошаровий символічний статус і соціальна репрезентативність.

Результати дозволяють сформулювати модель реабілітації Держпрому як об'єкта багатовимірної спадщини, де технічна, культурна та функціональна цінності взаємодіють у балансі між збереженням, адаптацією та інновацією.

Література:

1. МКСК. Держпром після атаки: що відомо про стан пам'ятки після російського удару. *Міністерства культури та стратегічних комунікацій*. URL: <https://mesc.gov.ua/news/derzhprom-pislya-ataky-shho-vidomo-pro-stan-pamyatky-pislya-rosijskogo-udaru/> (дата звернення: 02.07.2025).
2. UNESCO. Ukraine: 20 cultural properties receive enhanced protection by UNESCO's Second Protocol to the 1954 Hague Convention. *UNESCO*. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/ukraine-20-cultural-properties-receive-enhanced-protection-unescos-second-protocol-1954-hague>.
3. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 № 1805-III : станом на 14 груд. 2024 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. 8 черв. С. 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 04.07.2025).
4. ICOMOS. The Valletta principles for the safeguarding and management of historic cities, towns and urban areas. *ICOMOS CIVVIH – ICOMOS International Committee on Historic Cities, Towns and Villages*. URL: https://civvih.icomos.org/wp-content/uploads/2022/03/Valletta-Principles-GA-_EN_FR_28_11_2011.pdf (date of access: 30.06.2025).
5. Nara Conference on Authenticity in Relation to the World Heritage Convention (1994 Nara, Japan). Nara conference on authenticity in relation to the world heritage convention: proceedings, Nara, Japan, 1-6 November, 1994. Trondheim, Norway : Tapir Publishers, 1995. 427 p. URL: <https://whc.unesco.org/archive/1994/whc-94-conf003-inf8e.pdf>.
6. Shilo A. V. Gosprom ensemble in Kharkiv and the concept of modern style. *DOCOMOMO Journal*. 2024. No. 70. P. 18–26. URL: <https://doi.org/10.52200/docomomo.70.03> (date of access: 02.07.2025).
7. Швиденко О. Цінність та збереженість пам'яток архітектури 1910–1940-х років, що внесено до списку всесвітньої спадщини. *Науковий вісник будівництва*. 2014. Т. 76, № 2. С. 10–14. URL: <https://svc.kname.edu.ua/index.php/svc/article/view/1493>.
8. Rusanova M., Maimeskul O. Modernist monuments of freedom square in Kharkiv. *DOCOMOMO Journal*. 2024. No. 70. P. 36–43. URL: <https://doi.org/10.52200/docomomo.70.05> (date of access: 30.06.2025).
9. Antonenko N., Deriabina O. Preservation of monuments of modern architecture in Ukraine (1990–2010). *Wiadości Konserwatorskie. Journal of Heritage Conservation*. 2020. Vol. 62. P. 7–15. URL: https://repozytorium.biblos.pk.edu.pl/redo/resources/43552/file/resourceFiles/AntonenkoN_PreservationMonuments.pdf.
10. Didenko K., Gella O. Architecture of the administrative centre of Kharkiv, the capital – laboratory for the creation of the New Man: from concept to implementation. *Budownictwo i Architektura*. 2024. Vol. 23, no. 4. P. 005–023. URL: <https://doi.org/10.35784/bud-arch.5886> (date of access: 30.06.2025).
11. Remizova O. Composition methods of the Soviet architectural avant-garde. *DOCOMOMO Journal*. 2024. No. 70. P. 28–35. URL: <https://doi.org/10.52200/docomomo.70.04> (date of access: 30.06.2025).
12. Kairamo M., Mustonen T. The Restoration of Central City Alvar Aalto Library in Vyborg. *DOCOMOMO Journal*. 2013. No. 49. P. 73–77. URL: <https://doi.org/10.52200/49.a.bytc7dn> (date of access: 30.06.2025).

13. Markgraf M. Bauhaus and Ulm school of design pedagogy towards the creation of a global design. *Global Design*. 2012. No. 47. P. 12–19. URL: <https://doi.org/10.52200/47.a.foko3wun> (date of access: 30.06.2025).
14. Kelly O. Plan shelved to protect Central Bank building. *The Irish Times*. URL: <https://www.irishtimes.com/news/ireland/irish-news/plan-shelved-to-protect-central-bank-building-1.3080273> (date of access: 30.06.2025).
15. Baik A. The use of interactive virtual BIM to boost virtual tourism in heritage sites, historic Jeddah. *ISPRS International Journal of Geo-Information*. 2021. Vol. 9, no. 10. 577. URL: <https://doi.org/10.3390/ijgi10090577>.

References:

1. MCSC. (2024, October 30). *Derzhprom pislia ataky: Shcho vidomo pro stan pamiatky pislia rosiiskoho udaru* [Derzhprom after the attack: What is known about the condition of the monument following the Russian strike. Ministry of Culture and Strategic Communications of Ukraine]. Retrieved from <https://mcsc.gov.ua/news/derzhprom-pislya-ataky-shho-vidomo-pro-stan-pamyatky-pislya-rosijskogo-udaru/> [in Ukrainian].
2. UNESCO. (2023, September 7). *Ukraine: 20 cultural properties receive enhanced protection by UNESCO's Second Protocol to the 1954 Hague Convention*. Retrieved from <https://www.unesco.org/en/articles/ukraine-20-cultural-properties-receive-enhanced-protection-unescos-second-protocol-1954-hague>
3. Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny [On the Protection of Cultural Heritage], Zakon Ukrainy № 1805-III (2000, June 8). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 39, 333. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> [in Ukrainian].
4. ICOMOS. (2011, November 28). *The Valletta principles for the safeguarding and management of historic cities, towns and urban areas*. ICOMOS CIVVIH – ICOMOS International Committee on Historic Cities, Towns and Villages. Retrieved from https://civvih.icomos.org/wp-content/uploads/2022/03/Valletta-Principles-GA-EN_FR_28_11_2011.pdf
5. Nara Conference on Authenticity in Relation to the World Heritage Convention (1994 Nara, Japan). (1995). *Nara conference on authenticity in relation to the world heritage convention: Proceedings, Nara, Japan, 1-6 November, 1994*. Tapir Publishers. Retrieved from <https://whc.unesco.org/archive/1994/whc-94-conf003-inf8e.pdf>
6. Shilo, A. V. (2024). Gosprom ensemble in Kharkiv and the concept of modern style. *DOCOMOMO Journal*, (70), 18–26. <https://doi.org/10.52200/docomomo.70.03>
7. Shvydenko, O. (2014). Tsinnist ta zberezhenist pamiatok arkhitektury 1910–1940 rokiv, shcho vneseno do spysku vsesvitnoi spadshchyny [Value and preservation of architectural monuments of the 1910s–1940s included in the World Heritage List]. *Naukovyi visnyk budivnytstva*, 76(2), 10–14. Retrieved from <https://svc.kname.edu.ua/index.php/svc/article/view/1493> [in Ukrainian].
8. Rusanova, M., & Maimeskul, O. (2024). Modernist monuments of freedom square in kharkiv. *DOCOMOMO Journal*, (70), 36–43. <https://doi.org/10.52200/docomomo.70.05>
9. Antonenko, N., & Deriabina, O. (2020). Preservation of monuments of modern architecture in ukraine (1990–2010). *Wiadomości Konserwatorskie. Journal of Heritage Conservation*, 62, 7–15. Retrieved from https://repozytorium.biblos.pk.edu.pl/redo/resources/43552/file/resourceFiles/AntonenkoN_PreservationMonuments.pdf
10. Didenko, K., & Gella, O. (2024). Architecture of the administrative centre of Kharkiv, the capital – laboratory for the creation of the New Man: From concept to implementation. *Budownictwo i Architektura*, 23(4), 005–023. <https://doi.org/10.35784/bud-arch.5886>
11. Remizova, O. (2024). Composition methods of the Soviet architectural avant-garde. *DOCOMOMO Journal*, (70), 28–35. <https://doi.org/10.52200/docomomo.70.04>
12. Kairamo, M., & Mustonen, T. (2013). The Restoration of Central City Alvar Aalto Library in Vyborg. *Docomomo Journal*, (49), 73–77. <https://doi.org/10.52200/49.a.bytee7dn>
13. Kelly, O. (2017, May 12). *Plan shelved to protect Central Bank building*. The Irish Times. Retrieved from <https://www.irishtimes.com/news/ireland/irish-news/plan-shelved-to-protect-central-bank-building-1.3080273>
14. Markgraf, M. (2012). Bauhaus and Ulm school of design pedagogy towards the creation of a global design. *Global Design*, (47), 12–19. <https://doi.org/10.52200/47.a.foko3wun>
15. Baik, A. (2021). The Use of Interactive Virtual BIM to Boost Virtual Tourism in Heritage Sites, Historic Jeddah. *ISPRS International Journal of Geo-Information*, 10(9), 577. <https://doi.org/10.3390/ijgi10090577>

Стаття надійшла: 30.06.2025

Прийнято: 15.07.2025

Опубліковано: 06.10.2025